

Pogovor na založniški akademiji: Skrivnost norveškega knjižnega čudeža. Četrtek, 26. november, ob 11.00. Gosta: Helge Rønning, komunikolog in raziskovalec knjižnih trgov, zaslužni profesor Univerze v Oslu, in Tore Slaatta, avtor in raziskovalec knjižnih trgov. Voditelj Miha Kovač.

Kratek povzetek pogovora

Norveška je država, kjer se je število nebralcev v zadnjih desetletjih zmanjševalo, tako da je po zadnji raziskavi bralnih navad tam bralo kar 83 % prebivalcev, medtem ko je takšnih v Sloveniji le polovica, pri čemer se slovenska številka od sedemdesetih let 20. stoletja naprej skorajda ni spremenila, na Norveškem pa se je v tem času število nebralcev zmanjšalo za okoli dvajset odstotkov. Na vprašanje, od kod tako stabilne bralne navade, sta sogovornika pojasnila, da so te po eni strani tesno povezane s protestantsko tradicijo, saj je bil zaradi nje velik del prebivalcev Norveške pismen že pred dvesto leti, po drugi strani pa sta kultura in izobraževanje splošno sprejeti družbeni vrednoti; dobro razvita kulturna in izobraževalna mreža je zadnjih petdeset let tako rekoč samoumeven del države blaginje, skupaj z mrežo knjižnic in knjigarn, ki so razumljene ne samo kot prostori, kjer živijo knjige, ampak tudi kot prostori dogodkov in javnega življenja.

V pogovoru se je pokazalo, da ima Norveška nekaj sto knjigarn, od katerih jih je velik del v lasti treh velikih mrež, od teh sta dve v lasti založb. Na vprašanje, kako je v takšnih primerih z navzkrižjem interesov, sta gosta odgovorila, da so ne glede na skupne lastnike knjigarniške mreže in založbe organizacijsko ločene ter da imajo založniki in knjigarnarji svoji združenji, ki s pogajanji rešujeta skupna in poslovna razmerja. Zastopnost knjig drugih založb v knjigotrških mrežah redno nadzorujejo s pomočjo neodvisnih analiz, pri čemer med knjigotržci in založniki obstaja konsenz, da je takšen nadzor smiseln in koristen. Pomembno vlogo ima pri tem dogovor o enotni ceni knjige, ki po mnenju sogovornikov koristi tako knjigarnam kot avtorjem in založbam. Obveznosti so, kar zadeva knjigotržce in založnike, obojestranske: če se založbe obvežejo, da bodo leto dni spoštovale enotno ceno novoizdanih knjig, je obveznost knjigarn, da so vse knjige založnikov, vključenih v sistem enotne cene, ves čas dostopne v knjigarnah, če ne neposredno, pa po naročilu. Pomembno vlogo ima pri tem tudi portal o knjigah na trgu, ki je v lasti zasebnega podjetja, omogoča pa preprost pregled vseh dobavljivih knjig in hitro naročanje za knjigarne.

Združenje založnikov na eni ter združenja avtorjev in prevajalcev na drugi strani se redno pogajajo o načinih in pogojih sodelovanja. Eden od dosežkov tega so standardizirane avtorske pogodbe, ki se jih držijo vsi člani združenj, skupaj z dogovori o višini honorarjev in višini prvih naklad. Honorarji avtorjev so praviloma vezani na število prodanih izvodov, pri čemer zaradi zagotovljenega odkupa knjig za knjižnice avtorji vnaprej vedo, kako visoka bo najmanjša prodana naklada njihove knjige, s tem pa tudi, kakšen bo njihov najnižji dohodek od knjige.

Uspeh norveških avtorjev v tujini je tesno povezan s tradicijo, ki se, predvsem v nemškem kulturnem prostoru, vleče od 19. stoletja naprej. Pri tem ima pomembno vlogo Norla, združenje za promocijo norveške književnosti v tujini, prodaja pravic pa je v celoti prepuščena agentom. Takšen preplet zasebne in javne iniciative se je izkazal kot učinkovit.

Pogovor je tudi razkril, da o tem, kako razdeljevati denar za knjižnične odkupe, prevodne podpore, avtorske štipendije, subvencije ipd., v celoti odločajo strokovne komisije, na katere politika nima vpliva, kar pomeni, da člane komisij imenujejo zgolj ustrezna stanovska združenja, politika pa odločitev komisij ne sme spreminjati. Takšen model razdeljevanja sredstev imajo tudi v drugih sektorjih kulture. Edina omejitev je, da imajo člani komisij dveletni neponovljivi mandat. O neodvisnosti kulture in medijev v norveški politiki obstaja visoka stopnja konsenza, ki presega običajne politične delitve na levico in desnico.

Norveška je bila tudi zelo uspešna država gostja na lanskem Frankfurtskem knjižnem sejmu. Vsebinsko in izvedbeno je bila za gostovanje v celoti odgovorna Norla, financiralo pa ga je Ministrstvo za kulturo. Nad programom bdel šestčlanski odbor Norle, v katerem so sedeli predstavniki avtorskih in založniških združenj, knjižnic in same Norle. Odbor je slabi dve leti pred gostovanjem imenoval izvršnega direktorja, ki je bil skupaj z odborom tudi selektor dogodka. Izvršni direktor je bil tujec, Islandec, prav tako selektor tudi za svojo državo, ko je bila država gostja.